

ACTUALITATEA BISRICEASCĂ ȘI ECUMENICĂ CHURCH AND ECUMENICAL NEWS

Responsabilitatea liturgică și sacramentală a episcopului

†Laurențiu, Mitropolitul Ardealului

După cele mai vechi mărturii istorice, *episcopul* a fost, dintru început și în chip natural, centrul în jurul căruia gravita toată viața religioasă a obștii creștine din fiecare Biserică locală. În calitatea lui de întâistător al Bisericii creștine, episcopul deținea *deplinătatea puterii slujitoare a preoției*. În exercitarea funcției sale liturgice, episcopul îl reprezintă pe *Mântuitorul Însuși, ca Mare Preot și Arhieru*¹.

1. Importanța demnității episcopale

Mărturisirea de credință a patriarhului Dositei al Ierusalimului, publicată la București în urmă cu trei secole², este o veritabilă sinteză a teologiei și a spiritualității noastre ortodoxe, privind slujirea și responsabilitatea liturgică și sacramentală a episcopului. Învățăturile patriarh făcea o descriere atentă și o definiție precisă a învățăturii despre episcopat în înțelesul ei tradițional-patristic.

Astfel, în „Hotărârea” a 10-a se preciza că în Biserica Ortodoxă, care-L are drept Cap pe Hristos, **episcopatul** e instituit de *Mântuitorul în Duhul Sfânt și se exercită în comuniune*. Evident, această comuniune nu echivalează cu diminuarea ierarhiei și a diferențelor dintre episcopi, preoți și credincioși. Harul episcopului vine prin succesiune de la Apostoli, prin punerea mâinilor și invocarea Duhului Sfânt. Episcopul nu este un simplu funcționar care conduce o comunitate creștină, ci el este un om ales de Dumnezeu pentru constituția și construcția Bisericii.

Episcopatul este „o mare taină și o mare demnitate”, fiind „modul principal” prin care Domnul este cu noi în veac (cf. *Mt 28, 10*). Datorită lucrării lui, Dumnezeu „Se unește cu noi prin Sfintele Taine, al căror prim-lucrător și salvător prin Duhul Sfânt este episcopul”. Într-o formulă concentrată putem spune: „*Episcopul este o icoană vie a lui Dumnezeu pe pământ și prin cea mai deplină*”

¹ Pr. Prof. Ene Braniște, *Liturgica generală*, București, 1993, p. 95-96.

² Trad. rom. V. LOICHIȚĂ, în *Candela* LIII-LIV (1940), p. 183-186.

Responsabilitatea liturgică și sacramentală a episcopului

împărtășire a energiei Duhului Săvârșitor e izvor al tuturor Tainelor Bisericii Sobornicești, prin care dobândim mântuirea”³.

Datorită acestei chemări decurg diferențele între demnitatea episcopală și cea a simplului preot, precum și răspunderile sale speciale, după cum urmează:

- *episcopul* nu e hirotonit de preot, ci preotul, de episcop. Mai mult, el este hirotonit de doi sau trei arhieri; alegerea lui e de competența Sf. Sinod;

- *preotul* primește harul preoției de la episcop, în virtutea căruia el poate săvârși cele șase Sfinte Taine. „*Arhierarul însă e slujitor al tuturor tainelor, fiindcă este izvor al Tainelor și harismelor dumnezeiești prin Duhul Sfânt*”, având următoarele prerogative: a) sfințirea Sfântului Mir; b) hirotonia tuturor treptelor în Biserică; c) puterea de a lega și dezlega în mod deplin; d) judecarea tuturor abaterilor în Biserică; e) învățarea Sfintei Evanghelii; f) apărarea dreptei-credințe; g) îndepărtarea din Biserică a celor neascultători; h) afurisirea și anatemizarea ereticilor și i) punerea sufletului său pentru oi (*In 10, 11*). „*Din toate acestea este evident că episcopul se deosebește în mod incontestabil de simplul preot și că, fără el, toți preoții din lume nu pot păstori sau conduce în general Biserica*”⁴.

Responsabilitatea slujirii episcopale se regăsește exprimată în *rânduiala hirotoniei episcopilor*⁵.

La *hirotonia arhierelui*, se pune pe capul candidatului *Sfânta Evanghelie* deschisă, care Îl reprezintă pe Hristos, Capul Bisericii, iar prin acest act se arată, pe de o parte, misiunea pe care o are episcopul de a vesti Evanghelia mântuirii, iar pe de altă parte, chemarea sa de a se face organ deplin al lucrării lui Hristos, având „*toată mintea, cuvântul și simțirile după voia Lui*”, după cum spune Sfântul Simeon al Tesalonicului⁶.

În cea dintâi rugăciune, protosul se roagă ca peste cel venit la „*jugul Evangheliei și demnitatea arhieriei*” și peste care și-au pus mâinile episcopii hirotonitori să vină puterea și harul Sfântului Duh. Acesta să-l întărească, să-l ungă și să-l sfințească, cum i-a întărit pe Sfinții Apostoli și pe Prooroci, cum i-a uns pe împărați și i-a sfințit pe arhierii Legii Vechi, și să-l „*arate sfânt*”, ca să fie vrednic să ceară cele spre mântuirea poporului și să fie auzit de Dumnezeu.

³ *Ibidem*, p. 184.

⁴ *Ibidem*, p. 185.

⁵ *Arhieratikon, adică rânduiala slujbelor săvârșite cu arhieru*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1993, p. 97-98 și 99-100. Aceste rugăciuni se găsesc deja în cel mai vechi codice liturgic bizantin păstrat, *cod. Barberini graecus 336*, copiat în jurul anului 700, trad. rom. arhid. Ioan I. Ică jr în *Canonul Ortodoxiei. I. Canonul apostolic al primelor secole*, Deisis, Sibiu, 2008, p. 979-981.

⁶ Sfântul Simeon al Tesalonicului, *Tratat asupra tuturor dogmelor credinței noastre ortodoxe...*, vol. I, Suceava, 2002, p. 214.

†Laurențiu, Mitropolitul Ardealului

Cea de-a doua rugăciune, mai dezvoltată, pornește de la esența sacerdotală a episcopatului, ca mediere între Dumnezeu și om, și-l prezintă pe episcop drept „*iconomul*” prin excelență al „*harului arhieriei*”: pentru că natura umană nu poate suporta ființa dumnezeirii, Dumnezeu a așezat pe tronul Lui ca învățători și ca să aducă jertfe și ofrande pentru tot poporul oameni care pățimesc lucruri asemănătoare cu ceilalți oameni. Pentru ca mijlocirea lui să fie eficientă, episcopul trebuie să devină o icoană transparentă a lui Hristos. De aceea, Dumnezeu este rugat ca să-l facă pe viitorul episcop să devină *următor al Păstorului celui adevărat*, punându-și sufletul pentru oile Sale, povățuitor al orbilor, luminător celor dintru întuneric, certător al celor neînțelepți, ajutor pruncilor, luminător în lume, ca, desăvârșind sufletele care i s-au încredințat lui în viața aceasta, să stea nerușinat înaintea judecății lui Dumnezeu.

După aceea, *el primește ca veșminte*, peste cele preoțești: *sacosul, omoforul și mitra*. Păstrând veșmintele preoțești și întărindu-le prin sacos, el va păstra și completa slujirea de preot săvârșitor al Tainelor, care se va revărsa asupra tuturor credincioșilor. Prin mitra pe care o primește episcopul se arată semnificația duhovnicească a puterii sale împărățești și a responsabilității pentru mântuirea tuturor credincioșilor care i se încredințează prin hirotonie. *Ca organ văzut al lui Hristos, arhierul are cea mai cutremurătoare răspundere pentru mântuirea sufletelor, fiind chemat să urmeze pe Hristos în smerenie, pildă de curăție, de dezinteresare, de blândețe, de jertfire de sine*⁷.

2. Taina persoanei în slujirea episcopală și responsabilitățile ei

Responsabilitatea principală a slujirii episcopale ține de realizarea *tainei comuniunii* între Persoanele Sfintei Treimi și persoanele umane în Biserică. În această ambianță eclesială, Dumnezeu ne vine aproape ca Persoană, ca Treime de Persoane în starea și în dorința Lui de comuniune, spune *Părintele Dumitru Stăniloae*, pentru ca să ne imprime nouă prin Sfintele Taine acest elan al comuniunii și al dragostei jertfelnice⁸. Numai iubirea Celor Trei Persoane ale Preasfintei Treimi poate responsabiliza prin comuniune persoana umană și o poate ajuta să progreseze spre desăvârșire. Numai o Treime de Persoane ne poate comunica iubirea jertfelnică, pentru că ni se dăruiește și ne ajută să ne putem și noi dărui Ei într-o totală delicatețe⁹. Dumnezeu vrea ca darurile Lui să ne fie aduse într-un mod personal, fiindcă doar comuniunea personală implică și angajează. „*În fața unui*

⁷ Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. III, București, 2003, p. 182.

⁸ *Ibidem*, vol. I, p. 42.

⁹ *Ibidem*, p. 268.

Responsabilitatea liturgică și sacramentală a episcopului

«absolut» impersonal, nu te poți rușina, spune Părintele Stăniloae, cum te cutremuri în fața Celui Sfânt și atotiubitor. Numai iertarea de la Persoana absolută îți poate da liniștirea totală și definitivă a conștiinței prin curățirea reală a păcatelor. Numai un absolut ca persoană poate fi curat prin ființă și te poate întâmpina cu delicatetea purității totale¹⁰.

Preasfânta Treime face vizibilă dăruirea Sa către noi în primul rând prin Întrupare, căci Hristos a venit la noi ca Persoană, Care să ne vorbească la nivelul nostru de înțelegere, să ne învețe, să ne elibereze de tirania diavolului, a păcatului și a morții și să ne readucă pe toți la comuniunea personală cu Tatăl, să ne facă fii ai împărăției iubirii Sale. Dumnezeu nu a vrut să ne mântuiască de la distanță, căci doar comuniunea personală poate scoate ființa umană din limitarea subiectivității egoiste și individualiste¹¹.

După Înălțarea la cer a Mântuitorului, Cincizecimea aduce lumii prezența interiorizată a lui Hristos prin Sfântul Duh în interiorul ucenicilor Săi. Astfel, prin instituirea preoției văzute, Dumnezeu face încă o dată vizibilă dăruirea Sa personală către noi. Hristos Cel Care ne unește cu Tatăl este Cel care lucrează acum prin persoana episcopului, a preotului și a diaconului. Prin aceste persoane alese de Dumnezeu trebuie să transpară Hristos, căci El Însuși păstorește, învață și sfințește, prin ei, Biserica.

3. Sfintele Taine ale Bisericii

Tainele Bisericii sunt lucrările nevăzute ale lui Hristos săvârșite prin acte văzute, prin care *oamenii se unesc cu Hristos*, prin care se constituie Biserica și care se săvârșesc în Biserică. „*La baza concepției despre Taine a Bisericii Ortodoxe, spune Părintele Stăniloae, stă încrederea în putința lucrării Duhului dumnezeiesc al lui Hristos printr-un om asupra altui om, prin mijlocirea trupurilor și a materiei dintre ele, în ambianța Bisericii, ca trup tainic al lui Hristos... De aceea Taina se săvârșește la întâlnirea a două subiecte umane deschise prin credință Duhului Sfânt lucrător în ambianța Bisericii, întâlnire care se prelungește și în atingerea trupezască directă între ele, sau prin mijlocirea unei materii. Nu materia, și nici cuvintele rostite sau gesturile săvârșite, luate în ele însele, constituie Taina, ci ea se constituie în întâlnirea în credință a celor două persoane în ambianța Bisericii plină de Duhul Sfânt și în atingerea trupezască între cele două persoane, odată cu mărturisirea prin cuvinte a acestei credințe a lor: a uneia care săvârșește Taina și a alteia care o primește*”¹².

¹⁰ *Ibidem*, p. 269.

¹¹ *Ibidem*, p. 144.

¹² *Ibidem*, p. 7-8.

†Laurențiu, Mitropolitul Ardealului

Astfel, elementele constitutive ale Tainelor sunt: mijloacele materiale prin care se comunică harul nevăzut prin mâna preotului, constatarea și vestirea lucrării sacramentale prin rugăciunea liturgică și prin mărturisirea credinței și angajarea credinciosului primitor al Tainei¹³.

4. Responsabilitatea episcopului ca săvârșitor al lucrărilor sfințitoare

Episcopul este „liturghisitor prin excelență”, având *răspunderea sacramentală a slujirii Sfintelor Taine*. El este, în același timp, reprezentantul lui Hristos, Săvârșitorul nevăzut al lucrărilor sfințitoare, și al Bisericii, în ambianța și în numele căreia se împlinesc Sfintele Taine.

Episcopul „*este organul văzut prin care Hristos cel din Biserică lucrează în chip nevăzut în Taine, sau acordă harul celor cărora li se administrează acestea*”¹⁴.

Episcopii, având deplinătatea și responsabilitatea maximă a acestei slujiri, nu sunt însă niște *instrumente pasive ale lui Hristos*, ci ei trebuie să se pună la dispoziția lucrării Lui, căci „*învățătura pe care o comunică nu e a lor și prin mâna lor nu se comunică binecuvântarea lor, ci a lui Hristos... Deci mâna lor și gura lor nu se mișcă fără voia lor, ci cu voința lor de a le face slujitoare lui Hristos ... și astfel ei se învrednicesc de o cinste cu atât mai mare, cu cât se pun mai deplin la dispoziția lucrării lui Hristos prin ei. În râvna lor maximă se arată smerenia lor, adică, conștiința că nu a lor este puterea, ci a lui Hristos. De aceea dacă Hristos ca Arhiereu e Slujitor, cu atât mai mult preoții sunt slujitorii slujirii mântuitoare a lui Hristos. Ei nu dau de la ei nimic decât **slujirea**. Dacă n-o dau pe aceasta din toată inima, nu numai că nu mai împlinesc lucrarea mântuitoare a lui Hristos, așa cum trebuie, ci în mare parte împiedică împlinirea ei.*”¹⁵

Aceasta este marea responsabilitate a slujirii episcopale: de a continua cu vrednicie lucrarea sfințitoare a lui Hristos, prin Sfântul Duh, în Biserică, de a iniția și a introduce pe credincioși în taina relației personale cu Dumnezeu. Episcopul trebuie să fie o *persoană plină de sfințenie* care împărtășește și altora din roadele comuniunii sale personale cu Hristos.¹⁶ Prin hirotonire el *se dăruiește cu totul lui Dumnezeu* și e chemat să se umple de toată sfințenia Lui, pentru ca prin el să se prilejuiască intrarea tuturor în comuniunea cu Persoanele Sfintei Treimi. Episcopul face posibilă întâlnirea personală prin credință cu Dumnezeu, prin *Sfintele Taine*. Prin el, Hristos lucrează și își comunică trăirile și simțirile umanității Sale

¹³ *Ibidem*, p. 33.

¹⁴ *Ibidem*, p. 28.

¹⁵ *Ibidem*, vol III, p. 149.

¹⁶ *Ibidem*, vol I, p. 144

Responsabilitatea liturgică și sacramentală a episcopului

curate poporului lui Dumnezeu. De aceea arhierul are marea responsabilitate de a-L face viu și prezent pe Hristos în persoana proprie pentru a putea atrage la comuniunea cu Hristos, cu dumnezeiasca dragoste primită de sus, pe toți cei încredințați lui spre păstorire.¹⁷

Săvârșitorul văzut al Sfintelor Taine trebuie să fie într-o stare de *pregătire permanentă*, contribuind astfel la împlinirea efectelor sfințitoare ale lucrărilor sacramentale, chiar dacă, prin economie, pentru cazuri deosebite, Biserica învață că *validitatea Tainelor nu depinde de vrednicia săvârșitorului văzut*, iar Hristos Însuși lucrează prin ele în mod nevăzut. La Sfântul Altar, la Sfânta Liturghie, în cadrul căreia săvârșește și Sfânta Taină a Hirotoniei, arhierul trebuie să fie model de slujire pentru preoți și credincioși, urmărind împlinirea întotdeauna a scopului dublu al acestei slujbe dumnezeiești: *sfințirea darurilor în vederea sfințirii credincioșilor*.

Episcopul este însă responsabil și de toate lucrările sfințitoare săvârșite de preoții cărora le-a acordat mandatul slujirii, prin sfântul antimis. Slujbele liturgice trebuie săvârșite „*corect și complet*”, pentru ca primitorii să se împărtășească de toate darurile sfințitoare, cu atât mai mult cu cât unele taine nu se mai repetă. Graba în săvârșirea Sfintelor Taine este mai periculoasă decât rutina.

Pentru *Taina Hirotoniei*, ierarhul trebuie să aleagă, prin *cercetare canonică*, pe cei cuprinși de fiorul sfânt al slujirii curate, iar după hirotonie să-l călăuzească și să-l ajute pe noul preot spre împlinirea lucrării duhovnicești, pentru sine și credincioși. „*Conștiința că Hristos însuși e de față și lucrează în această Taină unește într-o adâncă cutremurare și responsabilitate pe săvârșitorul Tainei cu cei ce-L asistă, pe de o parte, și cu primitorul ei, pe de alta. În această întâlnire de suflete, pătrunse de conștiința prezenței și lucrării aceluiasi Hristos, se săvârșește trecerea puterii lui Hristos de la slujitorii de mai înainte la slujitorul cel nou*”¹⁸.

O altă responsabilitate a ierarhilor este de a urmări *liturghisirea uniformă în întreaga Biserică*, cu atât mai mult cu cât mijloacele pastorale moderne ale Patriarhiei Române, *Radioul și Televiziunea Trinitas*, ne oferă tuturor standardul înalt și normativ de săvârșire a Sfintei Liturghii și a Sfintelor Taine.

O sintetizare a întregii tradiții patristice privind responsabilitatea liturgică și sacramentală a persoanei episcopului, aflată într-o continuă ascultare de Hristos, de Biserică, de poruncile Evangheliei, de glasul conștiinței și al duhovnicului, ne-o oferă tot Părintele Dumitru Stăniloae, care afirmă că episcopul „*trebuie să fie copleșit mai mult decât orice om de faptul că, fiind prin sine om pieritor ca oricare altul, sau poate mai slab ca mulți alții, prin el se săvârșește cea mai deplină*

¹⁷ *Ibidem*, vol III, p. 31.

¹⁸ *Ibidem*, p. 179-180.

†Laurențiu, Mitropolitul Ardealului

*lucrare mântuitoare a lui Hristos. El trebuie să fie copleșit de răspunderea ce apasă pe umerii lui pentru Biserică; dar, în același timp, conștient că-și împlinește această răspundere cu atât mai mult, cu cât frânează mai mult mândria de-a socoti că Biserica depinde de el și **se pune mai mult pe sine la dispoziția lui Hristos**. Năzuința lui trebuie să tindă a-și identifica cu smerenie cât mai total voia sa cu voia lui Hristos, în loc de a lua pe Hristos în slujba pretențiilor sale personale de domnie. El va avea cu atât mai multă eficiență în lucrarea sa, cu cât va contribui să-L facă mai văzut și mai lăudat pe Hristos.*

*Episcopii sunt ținuți în duhul smereniei și prin faptul că nici unul **nu e de sine stătător**, sau stăpân al tuturor, ci e încadrat în **comuniunea tuturor episcopilor**, ca să țină împreună învățătura lui Hristos și **rânduiala liturgică și canonică unitară** a Bisericii, singura prin care lucrează Hristos și prin care deci se împlinește mântuirea oamenilor.”¹⁹*

---

¹⁹ *Ibidem*, p. 151.